

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 14. junija 1856.

Iz občnega zbora c. k. kmetijske družbe

v Ljubljani 7. maja.

(Dalje.)

Četerti pomoček, da se bo blagostan Notrajskega povzdignil, bo podelila živinoreja. Kadar bo zaslužek na cesti jenjal, bo móglo polje nadomestovati vožnjo; da se bo pa móglo polje rodovitniše napraviti, bo treba živinice. Dosedaj je pa le malo gospodarjev na Notrajskem mislilo na rejo živine. Poddružnica loška pravi: kar šneperska grajsina nima več juncev za plemo, je živine za plemo v ondašnji okolici tako malo, da na dan pripeljejo včasih po 6 do 10 krav k enemu plemiču. Da v takih okoljshinah reja goveje živine ne more krepko napredovati, vsak lahko zapopade. Notrajska dežela pa ni le v mnogih krajih prav pripravna za rejo goveje živine, temuč izverstno dobra je za rejo ovác in kónj. Ni nam treba tega še le z besedo dokazovati, ker slavne cesarske kobilstva na Krasu, terdni konji kraški in pivški in obrajtane ovce teh krajev so živa priča, da bi utegnili Notrajci v imenovanih krajih konjsko in ovčjo rejo na tako stopnjo povzdigniti, da bi slovela deleč po svetu in donašala domačim mnogo dobička. Pri reji kónj bi ne bilo treba nič družega kot stanovitno le izbrano domačo živino pariti med seboj in se v izrejevanji pridno ravnati po vodilih umne živinoreje, in napravilo bi se celó posebno plemo; pri reji ovác bi bilo prav s kakošnim ovnom ptujega plemena požlahniti domače plemo, da bi se mu cena volne po ti poti poviksala, zakaj za ovčjo rejo so nekteri notrajski kraji tako pripravi kakor malokje na svetu. Tudi čbele niso zanemariti na Notrajskem, ker po besedah gosp. dr. Orla je kraška sterd (med) kaj izverstna sladčica.

Vse to, kar smo dosihmal razložili, ako bi se krepko prišlo in krepko izpeljalo, bi močno močno povzdignilo blagostan Notrajskega.

Dalje so razodele podružnice živo željo po oklicu poljske postave ne le v varstvo sadjoreje temuč tudi v varstvo vseh poljskih in senožeških pridelkov. Rekle so tudi, da postava za posle (družino) se že težko pričakuje, ker treba je, da se pravice in dolžnosti med gospodarjem in poslom po postavi ustanovijo.

Kjer pa je gojzd in kar se v njem prideljuje za prebivavce Notrajskega sila važna in potrebna stvar, in ker je vse nad tem ležeče, da bi se žalostne goljave na Krasu čedalje bolj ne razširjevale, so podružnice nasvetovale, naj bi kmetijska družba iskreno prosila vis. deželno poglavarstvo, da bi se po gojzdni postavi od 3. dec. 1852 ukazano gojzdno gospodarstvo s silo upeljalo, — naj bi se kupčija z lesom pod občuvanje (kontrola) postavila in pokončevanje gojzdov tako branilo, — naj bi se pri uravnavi služnih gojzdnih pravíc gledalo na njih prvotni obseg, — naj bi vse to delo, da se natančno doverši, nagibala vis. c. k. deželna vlada. Dalje svetujejo podružnice, naj bi se prosila višja vlada, da bi cesarskim inženirjem, ki so sedaj na Notrajskem zavolj železnice, velela preiskati: ali bi se dale in kako večkratne povodnji v Planini, Cerknici in Ložu ubraniti in po tem tudi močirje okoli Verhnike in Ljubljane

na suho djati. Ako bi se to moglo zgoditi, bi bil dobiček neizrečeno velik za vse te kraje, in stroški, ki bi jih vlada imela s temi deli, bi se gotovo poplačali v nekterih letih, ker vseh nadlog, ki izvirajo iz povodinj, bi bilo potem konec in ne bilo bi treba potem davkov odpisovati in milošin deliti; kjer sedaj nič ne raste ali k večjem le stelja, bi potem žlahna trava množila pridelk gospodarja pa tudi državno dnarnico. In poslednje, kar še prosijo podružnice, je, da kakor na Dolenskem naj bi se tudi na Notrajskem prece-nil kataster.

Vse to je razložil govornik v svojem govoru in ga, zanašaje se še posebno na živo pripomoč Njih ekscelencije deželnega gospoda poglavarja grofa Chorinskega, kateri reve Notrajskega sam dokro pozná, končal z besedami svetlega nadvojvoda Joana, ki so v poslednjem zboru štajarske kmetijske družbe v nekem enakem primerljeji takole govorili:

„Kmetijska družba ima le to v svoji moči, da svetuje, podučuje, prigovarja. Ako vse to nič ne pomaga — kar se mnogokrat primeri — kdo mora potem pomagati? Tisti, ki ga vsi svojega očeta imenujemo — vlada; ona mora za svoje otroke skrbeti, ona mora pomagati s postavami. Ker pa o tem še postav nimamo, prosimo za-nje. Potreba je že velika; človeško življenje je kratko, potreba prihaja čedalje večja in kar se dá morebiti sedaj še z malim trdom storiti, bi utegnilo prizadeti v nekterih letih velike stroške. Mi ne moremo ničesa družega storiti kot prositi, da se kaj zgodi o ti zadevi. Naši nasveti pa nikakor niso ukazi, ampak le prošnja so do visoke vlade in spomin tega, česar potrebujemo. Naj ona razsodi!“

Ko je dr. Bleiweis končal ta svoj govor, so se začeli nekteri pomenki, katerih so se vdeležili gosp. dvorni svetovavec grof Hohenwart, predstojnik ljubljansko-verhniške podružnice gosp. Galle in drugi; Njih eksc. deželni gosp. poglavar pa, ko je zbor poterdil vse ravno zaslišane predloge o zadevah Notrajskega, so sklenili te pomenke z zagotovilom, da kar koli je le mogoče bo deželna vlada rada storila za povzdigo blagostanja na Notrajskem, — bo tudi, kar ona sama storiti ne more, priporočila višjemu vladarstvu na Dunaji, — da pa tudi pričakuje, da kmetijska družba, duhovni gospodje in pa vsi umni prebivavci Notrajskega bojo vzajemno pomagali v dosego dobrih namenov, ker le „zedinjena moč“ zamore kaj opraviti v velicah delih. — S serčno zahvalo je zbor sprejel to odkritoserčno zagotovilo deželnega gospoda poglavarja in izročil glavnemu odboru, naj natanko izpelje vse, kar je sklenjeno bilo. (Konec sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Kako se novi sodci za vino lahko berž pripravi naredé in očistijo.) Vsak gospodar, ki ima z vinom opraviti, dobro vé, da v nove sodce se ne smé staro vino pretakati, ker dobí po njih neko škodljivo črnkasto tinti podobno barvo. V nogradih vlivajo tedaj novo vino v nove sodce, da v njih izvré; to sodecem odpravlja tisto črnkasto barvo. To pa se dá tudi drugač prav lahko doseči. Gospodar naj si napravi vode in ji primeša štirideseti ali šestdeseti del otrobov ali moke; vse to naj vlije skupaj v novi sodec in pustí tako dolgo v sodecu, da zmes ta v njem

vreti in se kisati začne; v 2 ali 3 tednih naj sprazne so-dec, naj ga očisti po navadi, in tako bo sedaj vés pripraven za vsako vino.

(Da se škorne ali šolni ne premočijo), se prav lahko naredí, ako se škornice, ko so se dobro osušile pa da niso kakor rog terde, z navadnim sirupom, kateri se v vsaki štacuni za par krajcarjev dobí, prav dobro namažejo in počasi osušiti dajo, potem pa z navadnim mazilom za škorne, pa ne preveč, namažejo. Sirup zadéla vse tiste male luknjice, ki jih ima vsako usnje in skozi ktere se premakajo škornice, usnje pa ostane po njem volno dolgo časa. Ni tedaj treba tega sirupovega mazila pogostoma ponavljati, da se le za to skerbí, da se sicer škorne večkrat s kako mašobo namažejo. Čevljar namaže sicer nove škorne z lojem, ribjo mastjo itd., kar naredí, da jih voda ne premoči, al to ne ostane v usnji za vés čas, ampak gorkota nog in od zunaj stopí sčasoma tisto prvo mazilo, da se potem obuvalo le prerado premoči. Sirup pa, včasih ponavljjan, jih naredí spet nepremočljive.

(Iz česa obstoji tisti korneuburški zdravilni prah, ki se prodaja za zdravo in bolno živino, kateri pa je spoznan za zgolj sleparijo?) Napravljen je iz režene moke, praha encijanovih korenin, Glauberjeve soli, navadnega žvepljenega cveta, solitarja in žganih kostí. Prodaja se veliki zvezek po 48 krajc.; — če si pa gospodar vse te stvari kupi v apoteki, si ga lahko napravi za 16 kr.; če si jih pa kupi v štacuni, za 8 kr. Kolikšen razloček cene! Pa ni čuda, da mož to mešanico tako drago prodaja; kako bi mogel drugač plačati velike tiskarske stroške časnikom, v katerih se priporoča, in kako darovati tiste, ki tega galimatijata hvalisujejo!

Starozgodovinske čertice

O pomenu imena mesta Petovion — Ptuj — Pettau ¹⁾.

Spisal Davorin Terstenjak.

Imenitno slovensko mesto, kateremu Slovenci dnešnji den Ptuj, Nemci pa Pettau pravijo, se nahaja pri starih rimskih in gerških pisateljih pod različnimi oblikami. Tacit ima: „Petovionem“, Ammian: „Petobionem“, v napisih nahajamo DEC. COL. POET. tudi POETOVIONE in PETAVIONE.

Ptolomejevi „codices“ imajo: Παταόνιον, Patavium, Πεταόνιον, Petavium, Ποτόνιον, Potuion, Βαιτοβίον, Baetobium, in Πετρίον, Petovium. Na tabli Pajtin-gerjevi stoji: PETAVIONE ²⁾.

Razlog različne te pisave nam pové učeni Benfey ³⁾ pisavši: „Die Eigennamen bei Bergen, Städten u. s. w. bezeichnen die natürliche Beschaffenheit der Lokalität, und die meisten, insbesondere die geographischen sind ursprünglich topische, dialektische Wort-

¹⁾ Zgodovino tega mesta z vsemi imenitnostmi je že pred več leti popolnoma spisal pokojni, učeni in pobožni Slovenec Šimen Povoden, nekdanji beneficiat pri veliki farni cerkvi pod naslovom: „Historisches Lesebuch der Stadt Pettau“. Ni mi znano, kamo je delo po njegovi smrti prišlo. Zdi se mi pa, da je v graškem Joaneji založeno, in da tam čaka človeka, kateri bi ga uvažavati znal. Spisal je tudi rajni Povoden zgodovino vseh imenitniših cerkev na dolnjem Štírskem; tudi ta rokopis plesnuje v kakošni omari. Povoden je bil tudi v mlajši dobi priden sodelavec slavnoznanega časopisa: „Archiv für österreichische Geschichte“ in si ni samo ko pisatelj, temoč tudi ko priden duhovnik velike zasluge pridobil. Ptujsko mestjanstvo in duhovništvo bi dolg svojega spoštovanja do rajnega naj lepše odrajtalo, ako bi se skerbalo, da Povodenovi spisi pridejo na svetlo. Cele ima lepo „kroniko“ od učenega Orožen-a, Marburg svojo „Geschichte der Stadt Marburg“ od marljivega dr. Puffa, celó za zgodovino Radgone in Lutomera je skrbel učeni Hofrichter; edini Ptuj, slavno mesto že za Rimljana, pa nič ne stori za izdavanje zgodovine svoje?!

²⁾ Glej Wesseling I. A. stran 129. Katančič Commentar. in Plinium stran 54.

³⁾ Benfey v članku: „Vesuv und Aetna. Eine etymolog. naturhist. Bemerkung v „Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache“, herausgegeben von Dr. Albert Hofer II. Band stran 114. Pis.

formen, welche dann, ohne sich den dialektischen oder sprachverwandlichen Lautreflexen zu unterwerfen, in verwandte Sprachen, endlich auch ohne weiteres in unverwandte Sprachen und zwar zunächst gewöhnlich bei den Alten durchweg durch das Vehikel des Gehörs aufgenommen werden. Wir lernen desshalb überaus selten Eigennamen, insbesondere geographische in ihrer ursprünglichen Gestalt kennen; die meisten sind uns durch die dritte, vierte, ja noch entferntere Hände überliefert“.

Sem še spadajo resnične opazke ostroumnega Potta ¹⁾: „Man muss bei solchen Wörtern und Namen, welche eine fremde Sprache aufnimmt, oder die in ihr aufbewahrt sind, sowohl darauf Rücksicht nehmen, in wiefern si den ausländischen Klang durch ihr Bezeichnungssystem wiederzugeben vermochten ²⁾, als auch ob sie denselben nach einheimischen Wörtern und Formen umgemodelt habe“.

Kakor se vsak obiskovavec tega slavnega mesta lahko očividno prepriča, je staro mesto večidel tam stalo, kjer sedaj Drava teče; toraj se je raztezovalo tik gornjoptujskega pečevja skoz ves Viče kraj gorice, kateri „Ferbešek“ pravijo, zna biti gori do Orehove vesi.

(Konec sledí.)

Popotni spominki.

Dva dni v Goratanu. (Dalje.)

Zdaj udarijo sovražniki na okope in na zadnjo baterijo; al ker je vhod bil terdno zagrajen in od male posade s topovi in puškami junaško čuvan, niso mogli precej predreti. Nadognjenik Ravh, vidši, kaj se godí in se zgoditi more, spozná, da je brez vunajne pomoči, ktera se je ravno borila na življenje in smert. Poprime toraj v ti zadregi zadnje sredstvo, da bi sovražnika nekoliko časa ustavil, ki je z novimi četami nad zadnjo baterijo hrul. Kakor točo vsiplje kertače na vojsko, z granati pa zapali Naborjet. Svitlo shablja ogenj in v hipu se posveti terg v svitem plamenu. Ravno je bila ura 11 (bila je zadnja ura vitežkega Hencel-a), ko se goreč zvonik s strašnim gromom podrè. Kojniki in topništvo, ki so v Naborjetu stali, so se mogli res nazaj umakniti, tudi nekaj pešcev je ogenj gasit hitelo, kakor je bil Ravh modro prerajtal, pa — tudi zadnja baterija je med tem omagala. Nar hrabrejši njeni branitelj, stotnik Kupka, je bil grozovito razmesarjen. Vlekli so ga na neki vert v Naborjet, kjer je svojo hrabro dušo izdihnil; imel je 30 ran in ni bil nek več človeku podoben. Razun Kupka je padlo pri ti baterii še več častnikov in večina posade; majhna množica jih je v občni gnječi pobegnila, ostali vsi so bili vjeti.

Pa serditost Francozev je tolika bila zavoljo terdovratne brambe, da bi bili vse posekali, ako bi ne bil prišel o pravem času v Naborjet namestni kralj Evgen sam, želječ iz ust ujetnikov natanko zvediti, kako so branili svoje kladare. Nadognjenika Ravha so bili prec pri napadu zajéli in ga posekati hotli, al neki francozk stotnik ga je rešil. Pa, ne čudite se, dragi bravci, tej velikodušnosti; on je storil to le zastran tega, da bi bil Ravh pričal, da ravno ta stotnik je prvi na baterijo prilezel. Ko je bil vjetnik to poterdil, ga odpeljejo, da bi ga ustrelili. „Ta bramba“ — reče francozki general — „je bila brezumna; brez koristi se je prelila krí toliko hrabrih vojakov; edini današnji naskok nas stane 13sto ljudi; njih smert terja maševanje“. Že so bili francozki strelci puške na Ravha namerili, kar priletí adjutant z ukazom, naj se vjetnik pelje pred Evgena. Ko je ta od njega pičlo število posade in braniteljev kladare pozvedil, serdito zavpije: „Kako se je pešica ljudi prederznila ustavljati celi vojski?“ Ravh možko odgovori: „Hraber vojščak ne misli na število sovražnikov, ampak na svojo dolžnost“.

¹⁾ Pott Etymolog. Forschung. I. B. str. XXXIV.

²⁾ Zato smo našli: Adsalluta, Redsomar, Redsatus za: Acaluta, Recomar, Recatus, ker Latinec nima glasnika c. Njegov c pa se pred a glasi kakor k. Pis.